

Mariia Zeniv^{a)}

 <https://orcid.org/0000-0002-3456-6032>

Obowiązek alimentacyjny w prawie materialnym i prawie prywatnym międzynarodowym Ukrainy

Abstract: The article presents an analysis of the provisions of substantive law and private international law in force in Ukraine regarding the maintenance obligation, as well as their application in judicial practice.

When presenting the issues regarding determination of the law applicable to maintenance obligations, the author first refers to the possibility for the parties to choose the law applicable to maintenance obligations. Further attention is devoted to the determination of the applicable law on the basis of objective connecting factors to be considered by default when parties have not chosen the law applicable. General issues of private international law, such as circumvention of law and public policy clause, are also addressed in this context.

It has been underlined that in addition to the domestic law on private international law, the conflict-of-law rules are contained in bilateral international agreements on legal assistance and legal relations in civil matters binding on Ukraine, and in the 1993 multilateral Minsk Convention, which has a regional scope of application.

Keywords: maintenance obligation — applicable law — choice of law — circumvention of law — public order clause

---

^{a)} Mgr, Uniwersytet Jagielloński.

1. Uwagi wstępne

Obecnie, w czasie globalizacji i procesów migracyjnych, w praktyce coraz częściej rozpoznawane są sprawy rodzinne z elementem zagranicznym, w tym sprawy dotyczące dochodzenia roszczeń alimentacyjnych. Przed organami orzekającymi w takich sprawach powstaje konieczność ustalenia prawa właściwego dla danego stosunku prawnego. Instytucji obowiązku alimentacyjnego w ukraińskim prawie materialnym oraz prawie kolizyjnym poświęcone są dalsze rozważania.

2. Ogólna charakterystyka obowiązku alimentacyjnego w ukraińskim prawie materialnym

2.1. Istota obowiązku alimentacyjnego

W prawie ukraińskim, podobnie jak w większości systemów prawnych na świecie¹, znany jest obowiązek alimentacyjny. Określa się go jako obowiązek systematycznego dostarczania osobie uprawnionej środków utrzymania w celu zaspokojenia jej bieżących potrzeb, z tym że w odniesieniu do dziecka obowiązek alimentacyjny może polegać także na osobistych staraniach o jego utrzymanie i wychowanie².

W doktrynie prawa ukraińskiego wskazuje się na takie cechy prawa do alimentów i odpowiadającego mu obowiązku alimentacyjnemu, jak: trwałość, nieodpłatność oraz ściśle osobisty charakter, co oznacza, że prawo do alimentów i odpowiadający mu obowiązek alimentacyjny nie podlegają zrzeczeniu się ani zbyciu w drodze czynności prawnych, w tym nie podlegają dziedziczeniu, z wyjątkiem zaległości alimentacyjnych. Zatem należności alimentacyjne, które zostały prawomocnie zasądzone za życia spadkodawcy, przechodzą — w drodze dziedziczenia — na ich spadkobierców³. Oprócz tego w doktrynie podkreśla się, że obowiązek alimentacyjny

---

¹ Na temat obowiązku alimentacyjnego w prawie merytorycznym w prawie polskim oraz szeregu państw obcych, zob. A. Juryk, *Alimenty w prawie prywatnym międzynarodowym*, LexisNexis, Warszawa, 2012, s. 24—81.

² Zob. M.M. Diakovich, *Simeine pravo*, Pravova Yednist, Kyiv, 2009, s. 194.

³ Zob. Z.V. Romovska, *Ukraińskie simeine pravo*, Pravova Yednist, Kyiv, 2009, s. 380; M.M. Diakovich, *Simeine pravo...*, s. 194.

ma charakter bezwzględny i wzajemny, co oznacza, że w razie zaistnienia przewidzianych przepisami prawa przesłanek osoby związane stosunkiem alimentacyjnym są wzajemnie uprawnione i zobowiązane do dostarczania sobie środków utrzymania⁴.

W Kodeksie rodzinnym Ukrainy [dalej: k.r. Ukrainy] przepisy określające zasady przyznawania alimentów podzielono na trzy podstawowe grupy stosunków rodzinnych, z których wynikają zobowiązania alimentacyjne: 1) między małżonkami i byłymi małżonkami, w tym także między konkubentami (art. 75—91); 2) między rodzicami i dziećmi (art. 180—206); 3) między innymi krewnymi (art. 265—274). Podkreślenia wymaga, że zgodnie z prawem ukraińskim krąg osób uprawnionych i zobowiązanych do alimentacji jest zamknięty, co oznacza, że obowiązek alimentacyjny nie powstaje między osobami innymi niż wskazane powyżej, a zawarcie przez strony spoza określonego prawem kręgu osób uprawnionych i zobowiązanych umowy, w której one uzgodniłyby powstania w stosunkach między nimi obowiązku alimentacyjnego, nie wywołuje skutku prawnego⁵. Jednakże strony mogą zawrzeć umowę alimentacyjną, w której ustaliłyby warunki, wysokość i termin płatności alimentów⁶.

W k.r. Ukrainy uregulowano kolejność wykonania obowiązku alimentacyjnego. W szczególności za zobowiązanych do alimentacji w pierwszej kolejności uznano małżonków i byłych małżonków oraz rodziców i dzieci. W drugiej kolejności obowiązek alimentacyjny obciąża dziadków i pradiadków, wnuków i prawnuków oraz rodzeństwo. W ostatniej kolejności obowiązek ten spoczywa na powinowatych, a mianowicie powstaje on między macochą/ojczymem i pasierbicą/pasierbem, a także między faktycznym opiekunem lub wychowawcą a wychowankiem⁷. Zauważyć przy tym należy, że obowiązek alimentacyjny wynikający ze stosunku przysposobienia mieści się w ramach pierwszej kolejności wykonania obowiązku alimentacyjnego. Jak bowiem wynika z przepisu art. 207 k.r. Ukrainy, przez przysposobienie między przysposabiającym a przysposobionym powstaje

⁴ Zob. Yu.V. Trufanova, *Okremi vydy alimentnykh zoboviazan*, w: *Problemy suchasnoho simeinoho prava*, red. I.S. Lukasevych-Krutnyk, ZUNU, Ternopil, 2020, s. 123, 125.

⁵ Zob. O.S. Volokhov, *Alimentni oboviazky inshykh chleniv simi ta rodychiv*, „Derzhava i pravo” 2010, nr 47, s. 419.

⁶ Prawo ukraińskie przewiduje następujące główne sposoby dochodzenia alimentów: 1) przez dobrowolne wykonanie obowiązku alimentacyjnego; 2) na podstawie umowy alimentacyjnej; oraz 3) na drodze sądowej. Zob. V.Yu. Yevko, *Naslidky ukhyleneia vid nadania koshtiv na utrymania dytyny dytyny*, „Mala entsyklopedia notariusa” 2015, nr 5 (83), s. 108.

⁷ Zob. O.S. Volokhov, *Alimentni oboviazky...*, s. 419.

stosunek o charakterze prawnym podobny do tego, który istnieje między rodzicami a dziećmi⁸.

Podkreślić trzeba, że cechą obowiązku alimentacyjnego ciążyącego na osobach zobowiązanych do alimentacji w pierwszej kolejności jest to, że przy ustaleniu wysokości należnych uprawnionemu alimentów pod uwagę brane są możliwości majątkowe wszystkich osób należących do zobowiązanych do alimentacji w pierwszej kolejności, czyli małżonka osoby uprawnionej, jego pełnoletnich dzieci i rodziców (zgodnie z art. 80 ust. 2 w powiązaniu z art. 200 ust. 2 i art. 205 ust. 2 k.r. Ukrainy). Natomiast obowiązek alimentacyjny spoczywający na osobach zobowiązanych do alimentacji w drugiej i trzeciej kolejności ma charakter subsydiarny (dodatkowy) względem osób zobowiązanych w pierwszej kolejności, co oznacza, że powstaje on dopiero wtedy, gdy nie ma osoby zobowiązanej w bliższej kolejności lub gdy osoba ta nie jest w stanie uczynić zadość swojemu obowiązkowi⁹. Przy określaniu wysokości należnych alimentów powinny być brane pod uwagę usprawiedliwione potrzeby uprawnionego do alimentów oraz możliwości majątkowe zobowiązanego do alimentów, z wyjątkiem spraw dotyczących dochodzenia alimentów na rzecz dziecka¹⁰.

2.2. Krąg uprawnionych i zobowiązanych do alimentacji oraz przesłanki powstania obowiązku alimentacyjnego

W świetle prawa ukraińskiego źródłem obowiązku alimentacyjnego są łączące uprawnionego i zobowiązanego powiązania rodzinne (pokrewieństwo, małżeństwo, powinowactwo i przysposobienie) oraz więzi podobne do rodzinnych (przyjęcie na wychowanie dziecka oraz pozostawanie w związku faktycznym).

⁸ Zgodnie z art. 232 ust. 1 k.r. Ukrainy przysposobienie powoduje ustanie praw i obowiązków osobistych i majątkowych między osobą przysposobioną a jej rodzicami genetycznymi i innymi krewnymi. Zob. także postanowienie Sądu Najwyższego Ukrainy z 8.07.2020 r. w sprawie № 754/3147/18, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90436478> [Dostęp: 19.07.2022 r.]. Więcej o wykonywaniu obowiązku alimentacyjnego względem przysposobionego dziecka: L.M. Zilkovska, *Deiaki pytania utrymania dytyny u razi ii usynovlenia*, w: *Metodolohichni zasady vdoskonalenia tsyvilnoho protsesualnoho prava: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii do 150-richchia vid dnia narodzhennia Ye.V. Vaskovskoho*, red. I.V. Andronov, N.V. Volkova, O.V. Satanovska, *Jurydychna Literatura*, Odesa, 2016, s. 26—29.

⁹ Zob. Yu.S. Chervonyi, *Naukovo-praktychnyi komentar Simeinoho kodeksu Ukrainy*, Istyna, Kyiv, 2003, s. 266; Z.V. Romovska: *Ukrainske simeine...*, s. 380; O.S. Volokhov, *Alimentni oboviazky...*, s. 419.

¹⁰ Zob. Yu.V. Trufanova, *Okremi vydy...*, w: *Problemy...*, 2020, s. 131—133.

W doktrynie ukraińskiej do ogólnych zasad powstania obowiązku alimentacyjnego odnosi się takie okoliczności, jak: po pierwsze, istnienie między uprawnionym a zobowiązanym do alimentacji stosunku rodzinnego lub stosunku podobnego do rodzinnego; po drugie, niemożność zaspokojenia przez uprawnionego swoich podstawowych potrzeb; po trzecie, zdolności zarobkowe i majątkowe zobowiązanego; po czwarte, brak osoby zobowiązanej do alimentacji w bliższej kolejności albo gdy osoba ta, z ważnych powodów, nie jest w stanie wykonywać swego obowiązku alimentacyjnego, a ważność powodów podlega ustaleniu przez sąd w każdej konkretnej sytuacji (np. niezdolność do pracy, konieczność wypełnienia obowiązku alimentacyjnego w stosunku do bliższych krewnych w przypadku niskich dochodów)¹¹.

2.2.1. Obowiązek alimentacyjny w stosunkach między rodzicami i dziećmi (w tym obowiązek alimentacyjny wynikający z przysposobienia)

Zgodnie z prawem ukraińskim obowiązek dostarczania dziecku środków utrzymania i wychowania ciąży na rodzicach do momentu osiągnięcia przez dziecko pełnoletności. Rodzice są zobowiązani do alimentacji także swojego pełnoletniego dziecka, które kontynuuje naukę, ale nie dłużej niż do momentu ukończenia przez nie 23 lat. W tym kontekście należy zwrócić uwagę, jak słusznie podkreśla się w doktrynie ukraińskiej, że zawarcie przez dziecko małżeństwa, chociaż skutkuje — w myśl art. 34 ust. 2 Kodeksu cywilnego Ukrainy — automatycznym nabyciem przez dziecko zdolności do czynności prawnych, nie stanowi jednak podstawy ustania względem niego obowiązku alimentacyjnego jego rodziców¹².

Zgodnie z art. 141 ust. 1 k.r. Ukrainy matka i ojciec mają równe prawa i obowiązki wobec swojego dziecka; dotyczy to także obowiązku zapewnienia dziecku środków utrzymania, niezależnie od tego, czy dziecko pochodzi z małżeństwa, ani od tego, czy mieszkają razem z dzieckiem¹³. Prawo ukraińskie (art. 189 ust. 1 k.r. Ukrainy) przewiduje możliwość zawarcia między rodzicami umowy alimentacyjnej, która regulowała by wysokość, sposób i regularność wypłaty alimentów na rzecz dziecka.

¹¹ Zob. ibidem; O.S. Volokhov, *Alimentni obowiazky...*, s. 420.

¹² Zob. Z.V. Romovska, *Simeinyi kodeks Ukrainy: naukowo-praktychnyi komentar*, In Yure, Kyiv, 2006, s. 274.

¹³ Zob. postanowienie Sądu Apelacyjnego obwodu Odeskiego z 21.03.2014 r. w sprawie № 523/2919/13, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/38062182> [Dostęp: 20.07.2022 r.]; orzeczenie Sądu Apelacyjnego obwodu Odeskiego z 23.09.2014 r. w sprawie № 495/1565/14, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/40864066> [Dostęp: 20.07.2022 r.].

Należy podkreślić, że chociaż wysokość alimentów podlega dobrowolnemu określeniu przez strony w umowie, jednak nie może być niższa niż przewidziane w przepisie art. 182 ust. 2 k.r. Ukrainy 50% minimum egzystencji na dziecko w odpowiednim wieku. Przy tym umowa alimentacyjna powinna być zawarta na piśmie i zostać poświadczona notarialnie, a niezachowanie tej formy skutkuje jej nieważnością¹⁴. Taka umowa, jak każda umowa prawna zawierana w formie aktu notarialnego, jest tytułem wykonawczym stanowiącym podstawę wszczęcia postępowania egzekucyjnego, co wskazuje się w art. 3 ust. 1 pkt 3) ukraińskiej ustawy o postępowaniu egzekucyjnym¹⁵. Oprócz tego, jak wynika z art. 97 ust. 4 k.r. Ukrainy, wykonanie obowiązku alimentacyjnego rodziców względem dziecka może być przedmiotem ich umowy małżeńskiej¹⁶.

W przypadku braku osiągnięcia między rodzicami porozumienia w kwestii alimentów na dziecko, rodzic, z którym dziecko stale mieszka, jest uprawniony do dochodzenia alimentów na rzecz dziecka od drugiego z rodziców na drodze sądowej. Przy zasądzaniu alimentów na rzecz dziecka sąd powinien wziąć pod uwagę okoliczności przewidziane w art. 182 k.r. Ukrainy: 1) stan zdrowia i sytuacja majątkowa dziecka; 2) stan

---

¹⁴ Zob. K.M. Hlyniana, *Osoblyvosti prava na utrymania*, „Aktualni problemy derzhavy i prava” 2008, nr 43, s. 187; O.V. Rozhon, *Poriadok rozrachunku alimentiv na dytynu mizh batkami sudom*, „Mała encyklopedia notariusza” 2016, nr 6 (90), s. 138. Zob. także postanowienie Sądu Najwyższego Ukrainy z 27.11.2019 r. w sprawie № 456/1836/16, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86364918> [Dostęp: 20.07.2022 r.].

¹⁵ Zob. ustawa Ukrainy „O postępowaniu egzekucyjnym” (Закон України «Про виконавче провадження») № 1404-VIII z 2.06.2016 r., *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy* (VVR), 2016, № 30, st. 542.

¹⁶ Zob. I. Novytska, *Shliubnyi dohovir ta yoho osoblyvosti*, „Notariat dla vas” 2010, nr 7—8, s. 72—73; I. Zhylinkova, *Zmist shliubnogo dohovoru: problemy zakonodavstva ta praktyku yoho zastosovania*, „Notariat dla vas” 2010, nr 9, s. 24. Zob. także postanowienie Sądu Najwyższego Ukrainy z 7.06.2022 r. w sprawie № 175/4362/20, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104712678> [Dostęp: 20.07.2022 r.]. Ponadto prawo ukraińskie pozwala na zawarcie przez rodziców dziecka umowy o wygaśnięciu obowiązku alimentacyjnego jednego z rodziców w związku z przekazaniem przez niego na rzecz dziecka prawa własności nieruchomości lub jednorazowej wypłaty pieniężnej (zgodnie z art. 190 k.r. Ukrainy). W tym kontekście dodać należy, że jak wskazuje przepis art. 190 ust. 3 k.r. Ukrainy, zawarcie takiej umowy nie zwalnia rodzica mieszkającego oddzielnie od dziecka z obowiązku uczestniczenia w wydatkach dodatkowych na dziecko związanych z jego zdrowiem lub rozwojem szczególnych zdolności. Więcej na temat umownego uregulowania przez rodziców kwestii alimentacji dziecka zob. H.M. Akhmach, *Dohovirnyi poriadok urehuliuwania alimentnykh zoboviazan shchodo utrymania batkami svoich ditei: problemy i perspektyvy rozvytku*, „Aktualni problemy derzhavy i prava” 2008, nr 43, s. 199—205; O. Niekrasova, *Dohovirne rehuliuвання simeinykh vidnosyn*, „Pravo Ukrainy” 2013, nr 10, s. 53—65.

zdrowia i sytuacja majątkowa zobowiązanego do płacenia alimentów; 3) czy zobowiązany do alimentów ma inne dzieci potrzebujące utrzymania¹⁷ lub niepełnosprawnego męża, żonę, rodziców lub dziecko; 4) posiadanie przez zobowiązanego do płacenia alimentów prawa własności lub użytkowania majątku (ruchomego bądź nieruchomości), praw majątkowych, środków pieniężnych, praw wyłącznych do wyników działalności intelektualnej, praw korporacyjnych; 5) udowodnione przez uprawnionego do alimentów wydatki zobowiązanego, w tym wydatki poniesione przez niego na zakup nieruchomości lub ruchomości, których wartość przekracza dziesięciokrotność minimum egzystencji ustanowionego przez prawo dla osoby pełnosprawnej w braku udowodnienia przez zobowiązanego źródła pochodzenia tych kosztów; 6) inne okoliczności mające istotne znaczenie dla sprawy.

Warto nadmienić, że jak zauważył Sąd Najwyższy Ukrainy w postanowieniu z 23.12.2019 w sprawie № 344/10971/16-П¹⁸, wśród okoliczności branych pod uwagę przez sąd przy ustalaniu wysokości alimentów na rzecz dziecka nie wspomina się o niemożności zapewnienia dziecku środków utrzymania. Wyjaśnia się to tym, że obowiązek alimentacyjny rodzica względem jego niepełnoletniego dziecka jest absolutny. Okoliczność ta zatem nie zwalnia zobowiązanego do alimentów rodzica od obowiązkułożenia na utrzymanie dziecka, a wręcz przeciwnie — rodzice powinni dzielić się z dziećmi nawet bardzo skromnymi dochodami¹⁹.

¹⁷ W tym kontekście wskazać należy, że zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego Ukrainy, samego faktu pojawienia się nowego dziecka w rodzinie zobowiązanego nie uznaje się za bezwarunkową podstawę zmiany (obniżenia) alimentów, jak również nie powoduje to automatycznego ustania obowiązku alimentacyjnego. W praktyce orzeczniczej przyjmuje się, że uzasadnieniem obniżenia alimentów mogą być zmniejszenie się potrzeb uprawnionego lub pogorszenie sytuacji materialnej i majątkowej zobowiązanego. Zob. postanowienie Sądu Najwyższego Ukrainy z 16.09.2020 r. w sprawie № 565/2017/19. Jak wynika z orzecznictwa sądów ukraińskich, podstawą obniżenia alimentów nie może być znaczne pogorszenie sytuacji materialnej zobowiązanego do alimentów na skutek zaciągnięcia przez niego zobowiązań kredytowego. Zob. decyzja Sądu Apelacyjnego obwodu Odeskiego z 11.11.2014 r. w sprawie № 501/3364/14, dostępna w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/41519870> [Dostęp: 21.07.2022 r.].

¹⁸ Zob. postanowienie Sądu Najwyższego Ukrainy z 23.12.2019 w sprawie № 344/10971/16-П, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86607305> [Dostęp: 21.07.2022 r.].

¹⁹ Zob. Yu.V. Trufanova, *Okremi vydy...*, w: *Problemy...*, 2020, s. 125. Zob. także postanowienie Odeskiego Sądu Apelacyjnego z 3.09.2020 r. w sprawie № 521/20452/15, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91432112> [Dostęp: 21.07.2022 r.]. W orzecznictwie Sądu Najwyższego podkreśla się, że raz zasądzone przez sąd alimenty nie są niemiennie. W szczególności, jeżeli dojdzie do uzasadnionej zmiany okoliczności w zakresie usprawiedliwionych potrzeb uprawnionego lub zarobkowych i majątkowych możliwości

Ponadto w przytoczonym postanowieniu Sądu Najwyższego podkreślono, że niezależnie od tego, że przepis art. 182 ust. 2 k.r. Ukrainy przewiduje zasądzenie na rzecz dziecka alimentów w wysokości nie niższej niż 50% minimum egzystencji na dziecko w odpowiednim wieku, to jeżeli możliwości finansowe zobowiązanego do alimentacji rodzica pozwalają na zasądzenie alimentów wyższych niż gwarantowane prawem minimum, to rodzice powinni zapewnić dziecku utrzymanie i zaspokojenie jego potrzeb na poziomie wyższym²⁰. Należy przy tym zauważyć także — co niejednokrotnie podnoszono w orzecznictwie sądów ukraińskich, w tym przez Sąd Najwyższy Ukrainy — że ustalając alimenty, sąd bierze pod uwagę rzeczywiste możliwości zarobkowe i dochodowe zobowiązanego do alimentacji rodzica, czyli jego możliwości co do zarobkowania przy wykorzystywaniu w pełni jego kwalifikacji i sił. Ponadto w tym kontekście w judykaturze podkreśla się, że zobowiązany do alimentacji rodzic powinien dążyć do uzyskania dochodów umożliwiających zaspokojenie usprawiedliwionych potrzeb swojego dziecka²¹.

zobowiązanego, dotychczasowa wysokość alimentów może ulec zwiększeniu bądź zmniejszeniu. Zob. postanowienie Plenum Sądu Najwyższego Ukrainy „W sprawie stosowania przez sądy niektórych norm Kodeksu Rodzinnego Ukrainy przy rozpatrywaniu spraw dotyczących ojcostwa, macierzyństwa i dochodzenia alimentów” („Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів”) z 15.05.2006 № 3 (pkt 23), dostępne na stronie internetowej: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-06#Text> [Dostęp: 22.07.2022 r.]; postanowienie Sądu Najwyższego Ukrainy z 27.06.2019 r. w sprawie № 161/10751/16, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82769247> [Dostęp: 21.07.2022 r.]; postanowienie Sądu Najwyższego Ukrainy z 30.10.2019 r. w sprawie № 462/4973/15, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85354210> [Dostęp: 22.07.2022 r.].

²⁰ Zob. postanowienie Iwano-Frankowskiego Sądu Apelacyjnego w z 26.12.2018 r. w sprawie № 347/1143/18, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78918516> [Dostęp: 22.07.2022 r.]; postanowienie Sądu Najwyższego Ukrainy z 23.12.2019 w sprawie № 344/10971/16-п, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86607305> [Dostęp: 22.07.2022 r.]; postanowienie Sądu Apelacyjnego w Charkowie z 14.02.2019 r. w sprawie № 646/7058/18, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79864059> [Dostęp: 22.07.2022 r.]; postanowienie Sądu Apelacyjnego w Kijowie z 30.09.2019 r. w sprawie № 752/22110/17, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84845129> [Dostęp: 21.07.2022 r.].

²¹ Zob. postanowienie Sądu Apelacyjnego obwodu Odeskiego z 21.03.2014 r. w sprawie № 523/2919/13, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej <https://reyestr.court.gov.ua/Review/38062182> [Dostęp: 23.07.2022 r.]; postanowienie Sądu Apelacyjnego obwodu Rówieńskiego z 6.12.2018 r. w sprawie № 566/389/18, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych

W przeciwieństwie do obowiązku alimentacyjnego względem dzieci małoletnich obowiązek alimentacyjny wobec dzieci pełnoletnich nie jest bezwzględny. Zgodnie z art. 199 k.r. Ukrainy przy zasądzeniu przez sąd alimentów na rzecz pełnoletniego dziecka pod uwagę brana jest okoliczność, czy możliwości finansowe zobowiązanego do alimentacji rodzica pozwalają nałożenie na utrzymanie swojego dziecka, co także podkreśla się w judykaturze²². W Postanowieniu Plenum Sądu Najwyższego Ukrainy № 3 z 15.05.2006 „W sprawie stosowania przez sądy niektórych norm Kodeksu Rodzinnego Ukrainy przy rozpatrywaniu spraw dotyczących ojcostwa, macierzyństwa oraz dochodzenia alimentów”²³ wskazuje się, że przesłankami obowiązku alimentacyjnego rodziców względem swojego pełnoletniego dziecka do momentu ukończenia przez nie 23 lat, które kontynuuje studia (niezależnie od formy kształcenia), są łącznie następujące okoliczności: 1) wiek dziecka — obowiązek alimentacji pełnoletniego

---

na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78405673> [Dostęp: 22.07.2022 r.]; orzeczenie Sądu Apelacyjnego obwodu Odeskiego z 23.09.2014 r. w sprawie № 495/1565/14, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/40864066> [Dostęp: 23.07.2022 r.]; postanowienie Sądu Apelacyjnego w Dnieprze z 17.11.2020 r. w sprawie № 201/233/20, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92914773> [Dostęp: 23.07.2022 r.]; postanowienie Sądu Apelacyjnego obwodu Mikołajewskiego z 23.01.2018 r. w sprawie № 477/1887/17, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/71757629> [Dostęp: 23.07.2022 r.]; postanowienie Połtawskiego Sądu Apelacyjnego z 5.12.2018 r. w sprawie № 535/464/18, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78463532> [Dostęp: 23.07.2022 r.]

²² Zob. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Tarnopolu z 30.10.2019 r. w sprawie № 607/10891/19, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85344208> [Dostęp: 23.07.2022 r.]; postanowienie Sądu Apelacyjnego w Kijowie z 14.01.2019 r. w sprawie № 753/24002/17, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79247216> [Dostęp: 25.07.2022 r.]; postanowienie Sądu Apelacyjnego obwodu Zaporoskiego z 18.06.2018 r. w sprawie № 336/3658/17, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74731290> [Dostęp: 22.07.2022 r.]; postanowienie Sądu Apelacyjnego obwodu Donieckiego z 6.12.2016 r. w sprawie № 237/2456/16, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/63272550> [Dostęp: 25.07.2022 r.]

²³ Zob. Postanowienie Plenum Sądu Najwyższego Ukrainy „W sprawie stosowania przez sądy niektórych norm Kodeksu Rodzinnego Ukrainy przy rozpatrywaniu spraw dotyczących ojcostwa, macierzyństwa i dochodzenia alimentów” („Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів”) z 15.05.2006 № 3, dostępne na stronie internetowej: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-06#Text> [Dostęp: 25.07.2022 r.]

dziecka istnieje do ukończenia przez nie 23 lat; 2) kontynuacja nauki przez pełnoletnie dziecko; 3) potrzeba środków utrzymania; 4) możliwości materialne rodziców pozwalające na zapewnienie dziecku utrzymania²⁴.

Wspomnieć także należy o obowiązku alimentacyjnym rodzica wobec swojego pełnoletniego dziecka nieposiadającego zdolności do pracy i potrzebującego wsparcia materialnego, pod warunkiem, że rodzic ma możliwość zapewnienia mu środków utrzymania. W tej sytuacji, jak wskazuje przepis art. 200 ust. 2 k.r. Ukrainy, przy określeniu wysokości alimentów sąd powinien brać pod uwagę również możliwości majątkowe małżonka pełnoletniego dziecka i jego pełnoletnich dzieci²⁵.

Dodać też trzeba, że obowiązek alimentacyjny, który wynika ze stosunków między rodzicami i dziećmi, ma charakter wzajemny, a zatem pełnoletnie dzieci również obciąża obowiązek łżenia na utrzymanie rodziców w razie zaistnienia przewidzianych prawem przesłanek²⁶. W szczególności, jak podsumował Sąd Najwyższy Ukrainy, obowiązek alimentacyjny pełnoletnich dzieci względem rodziców wynika łącznie z kilku okoliczności faktycznych: 1) istnienie więzi pokrewieństwa między rodzicem a dzieckiem lub stosunku prawnego przysposobienia; 2) niezdolność rodzica do pracy; 3) potrzeba wsparcia materialnego. Uznaje się, że w razie braku którejś z wymienionych przesłanek obowiązek alimentacyjny dziecka wobec rodziców nie powstaje. Zauważyć przy tym należy, że powołując się na postanowienia przepisu art. 202 k.r. Ukrainy, Sąd Najwyższy Ukrainy wskazał, że przy ustalaniu, czy rodzic pełnoletniego dziecka potrzebuje wsparcia materialnego, pod uwagę powinny być brane wszelkie okoliczności. Jednocześnie podkreślono, że sam fakt otrzymywania przez rodzica dochodu przekraczającego minimum egzystencji dla osoby dorosłej nie powinien oznaczać, że rodzic nie potrzebuje wsparcia materialnego²⁷. Zauważyć należy ponadto, że prawo ukraińskie, zgodnie z art. 202 ust. 2 k.r. Ukrainy, pozbawia prawa dochodzenia alimentów od swojego pełnoletniego dziecka rodzica, który został pozbawiony wobec niego władzy rodzicielskiej i której nigdy mu nie przywrócono.

W tym kontekście odnotować także należy, że jak już wspomniano wyżej, w stosunkach między przysposobionym i przysposabiającym

---

²⁴ Zob. *ibidem*.

²⁵ Zob. Yu.V. Trufanova, *Okremi vydy...*, w: *Problemy...*, 2020, s. 126—127.

²⁶ Zob. *ibidem*, s. 126.

²⁷ Zob. postanowienie Sądu Najwyższego Ukrainy z 5.09.2019 r. w sprawie № 212/1055/18, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84182574> [Dostęp: 25.07.2022 r.]; postanowienie Sądu Najwyższego Ukrainy z 30.10.2019 r. w sprawie № 401/1222/18, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85582084> [Dostęp: 25.07.2022 r.].

obowiązują te same zasady, które dotyczą realizacji obowiązku alimentacyjnego w stosunkach między rodzicami i dziećmi²⁸.

2.2.2. Obowiązek alimentacyjny w stosunkach między małżonkami i byłymi małżonkami oraz między konkubentami

Ukraińskie prawo rodzinne przewiduje obowiązek wzajemnego wspierania się małżonków, który powstaje z chwilą zawarcia małżeństwa. Jak słusznie podkreśla się w doktrynie, obowiązek ten ma swoje źródło w zasadach moralnych²⁹. Ustawowy obowiązek alimentacji w trakcie trwania małżeństwa wynika z przepisu art. 75 k.r. Ukrainy. Obowiązek alimentacyjny między małżonkami powstaje przy spełnieniu następujących przesłanek: 1) pozostawanie w związku małżeńskim; 2) uprawniony do alimentów małżonek jest niezdolny do pracy³⁰; 3) uprawniony do alimentów małżonek potrzebuje wsparcia materialnego³¹; 4) zobowiązany do alimentów ma możliwość ich płacenia. Jak wynika z przepisu art. 76 ust. 1 k.r. Ukrainy, rozwiązanie małżeństwa przez rozwód nie powoduje ustania obowiązku alimentacyjnego, który powstał w trakcie trwania małżeństwa³². W szczególności w przypadku ustania małżeństwa

²⁸ Zob. Yu.V. Trufanova, *Okremi vydy...*, w: *Problemy...*, 2020, s. 124.

²⁹ Zob. K.M. Hlyniana, *Osoblyvosti prava...*, s. 186; Yu.V. Trufanova, *Okremi vydy...*, w: *Problemy...*, 2020, s. 114—115. W literaturze przedmiotu trafnie zauważa się, że mimo posługiwania się w k.r. Ukrainy pojęciami „utrzymanie” („утримання”) i „alimenty” („аліменти”) ustawodawca ukraiński nie ma na celu odmiennego rozumienia tych pojęć. Wskazuje się, że podobieństwo danych pojęć usprawiedliwia ich zamienne stosowanie na określenie dostarczania środków utrzymania zarówno na zasadzie dobrowolnej, jak i na podstawie orzeczenia sądu. Zob. K.M. Hlyniana, *Osoblyvosti prava...*, s. 186; L.V. Afanasieva, *Alimentni pravovidnosyny v Ukraini*, autoref. dys., Kharkiv, 2002, s. 8; Yu.V. Trufanova, *Okremi vydy...*, w: *Problemy...*, 2020, s. 115.

³⁰ W myśl art. 75 ust. 3 k.r. Ukrainy za niezdolnego do pracy uważa się małżonka, który osiągnął ustawowy wiek emerytalny bądź posiada niepełnosprawność I, II lub III stopnia.

³¹ W myśl art. 75 ust. 4 k.r. Ukrainy jednego z małżonków uznaje się za znajdującego się w niedostatku i potrzebującego wsparcia finansowego, jeżeli jego pensja, emerytura, dochody z posiadanego majątku lub inne dochody nie zapewniają mu minimum egzystencji, określanego w ustawie o budżecie państwowym Ukrainy na odpowiedni rok.

³² Zob. Yu.V. Trufanova, *Okremi vydy...*, w: *Problemy...*, 2020, s. 115. Zob. także postanowienie Sądu Najwyższego Ukrainy z 28.03.2018 r. w sprawie № 296/5385/17, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73156827> [Dostęp: 26.07.2022 r.]; postanowienie Sądu Najwyższego Ukrainy z 27.12.2018 r. w sprawie № 165/1728/17, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78979459> [Dostęp: 26.07.2022 r.]; postanowienie Sądu Najwyższego Ukrainy z 11.02.2019 r. w sprawie № 281/697/16, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/8011>

poprzez orzeczenie rozwodu jedno z małżonków może dochodzić roszczeń alimentacyjnych od drugiego z małżonków, jeżeli niezdolność do pracy uprawnionego powstała w trakcie trwania małżeństwa lub w ciągu roku od jego rozwiązania, pod warunkiem, że potrzebuje on wsparcia materialnego, a możliwości zarobkowe i majątkowe zobowiązanego pozwalają na płacenie alimentów. Zgodnie z art. 76 ust. 2 k.r. Ukrainy, jeżeli w chwili rozwiązania małżeństwa małżonkowi pozostało nie więcej niż pięć lat do osiągnięcia przewidzianego ustawą wieku emerytalnego, to po jego osiągnięciu będzie on uprawniony do alimentów, pod warunkiem, że związek małżeński trwał co najmniej dziesięć lat³³. W przypadku orzeczenia nieważności małżeństwa, zgodnie z art. 46 ust. 1 pkt 1 k.r. Ukrainy, małżonkowi przysługuje prawo do alimentów przewidziane w przepisach art. 75, 84, 86 i 88 k.r. Ukrainy, jeżeli uprawniony do alimentów nie wiedział i nie mógł wiedzieć o przeszkodach do zawarcia małżeństwa.

W tym kontekście dodać należy, że w k.r. Ukrainy przewidziano także obowiązek alimentacyjny między konkubentami³⁴. Regulację tego

---

2187 [Dostęp: 27.07.2022 r.]. Jak podkreśla się w orzecznictwie Sądu Najwyższego Ukrainy, zawierając umowę małżeńską, małżonkowie mogą na zasadzie dobrowolności dodatkowo przewidzieć powstanie względem siebie lub jednego z nich obowiązku alimentacyjnego w określonych w tej umowie okolicznościach (np. przy rozwiązaniu małżeństwa), czyli powstanie obowiązku alimentacyjnego niezależnie od spełnienia ustawowych przesłanek powstania obowiązku alimentacyjnego w stosunkach między nimi. Oprócz tego mogą oni w takiej umowie uzgodnić warunki, wysokość i termin płatności alimentów. Na ten temat zob. postanowienie Sądu Najwyższego Ukrainy z 7.06.2022 r. w sprawie № 175/4362/20, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104712678> [Dostęp: 27.07.2022 r.].

³³ Zob. O.I. Safonchik, *Deiaki pytannia shchodo utrymannia podruzzhzia za zakonodavstvom Ukrainy*, „Aktualni problemy derzhavy i prava” 2008, nr 43, s. 196; K.M. Hlyniana, *Osoblyvosti prava...*, s. 186. Zob. także postanowienie Sądu Najwyższego Ukrainy z 15.08.2018 r. w sprawie № 486/1226/16, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75975941> [Dostęp: 27.07.2022 r.]; postanowienie Sądu Najwyższego Ukrainy z 16.08.2017 r. w sprawie № 175/1382/15, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/68480656> [Dostęp: 27.07.2022 r.].

³⁴ W doktrynie i judykaturze ukraińskiej za konkubentów uznaje się kobietę i mężczyznę pozostających w związku nieformalnym, których łączy wspólne pożycie i prowadzenie wspólnego gospodarstwa domowego przez odpowiedni okres czasu, uzasadniający istnienie między nimi związku o charakterze rodzinnym. Zob. O.I. Safonchik, *Deiaki pytannia pravovoho rehulivannia pravovidnosyn «faktychnoho podruzzhzia» shchodo vzaiemnogo utrymannia*, „Aktualni problemy derzhavy i prava” 2010, nr 53, s. 199—204; I.S. Lukasevych-Krutnyk, *Konkubinat yak pidstava vynykennia simeinykh pravovidnosyn*, w: *Problemy suchasnoho simeinoho prava*, red. I.S. Lukasevych-Krutnyk, ZUNU, Ternopil, 2020, s. 33. Zob. także decyzja Trybunału Konstytucyjnego Ukrainy №1-8/99 z 3.06.1999 r., *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy* z 02.07.1999 — 1999 r., № 24, stor. 180, statia 1122, kod akta 7927/1999, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń

obowiązku zawiera przepis art. 91 k.r. Ukrainy, odwołujący się w tym celu do przepisów art. 76, art. 84 ust. 2—4, art. 86 i 88 k.r. Ukrainy, regulujących obowiązek alimentacji w stosunkach między małżonkami i byłymi małżonkami. W odniesieniu do wykonania obowiązku alimentacyjnego między konkubentami zauważyć należy, że przepis art. 91 k.r. Ukrainy nie zawiera jako warunku powstania obowiązku alimentacyjnego wymagania, że konkubenci nie powinni pozostawać w związku małżeńskim, co trzeba uznać za pewną lukę prawną wymagającą odpowiedniego uzupełnienia, a w praktyce wypełnianą przez jej właściwą wykładnię³⁵.

W odniesieniu do obowiązku alimentacyjnego w stosunkach zarówno między małżonkami, jak i między konkubentami wskazać należy, że w sytuacji, gdy ze względu na wychowanie dziecka, prowadzenie gospodarstwa domowego, opiekę nad członkami rodziny, chorobę lub inne istotne okoliczności jeden z małżonków nie miał możliwości zdobycia wykształcenia, pracy zawodowej czy zajęcia odpowiedniego stanowiska, w związku z rozwiązaniem małżeństwa przysługuje mu prawo do alimentów nawet wtedy, jeżeli posiada zdolność do pracy, pod warunkiem, że potrzebuje wsparcia materialnego, a zobowiązany był małżonek ma możliwość

Sądowych na stronie internetowej: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/v005p710-99> [Dostęp: 27.07.2022 r.]. Dodać należy, że nazwa „konkubinat” pochodzi od łacińskich słów *com* (wspólnie) i *cubare* (leżeć). Zob. I.S. Lukasevych-Krutnyk, *Konkubinat...*, w: *Problemy...*, 2020, s. 29. W k.r. Ukrainy brak jest definicji związku faktycznego (konkubinatu), jak również brak przepisu, który precyzyjnie określałby okres czasu, którego upływanie przemawiałoby za uznaniem, że związek konkubencki ma charakter trwały. Przy tym w prawie spadkowym, jak wynika z art. 1264 k.c. Ukrainy, za taki okres przyjmuje się okres pięcioletni, a mianowicie stwierdzenie przez sąd pozostawania ze spadkodawcą w takim związku faktycznym uprawnia jego konkubenta do ustawowego dziedziczenia w czwartej kolejności osób ustawowo powołanych do dziedziczenia. W literaturze i judykaturze Sądu Najwyższego Ukrainy wskazuje się, że dla ustalenia istnienia między konkubentami obowiązku alimentacyjnego ustawodawca celowo nie określił precyzyjnego okresu czasu, który wskazywałby na trwałość związku konkubenckiego, a to z kolei przemawia za koniecznością brania pod uwagę okoliczności każdej konkretnej sprawy. Przy tym z przepisu art. 91 k.r. Ukrainy wynikają takie podstawowe cechy konkubinatu jak to, że jest to związek kobiety i mężczyzny, którzy nie pozostają między sobą w związku małżeńskim, a przez trwały okres czasu zamieszkują wspólnie jako rodzina. Zob. O.I. Safonchuk, *Deiaki pytania pravovoho rehuliuвання...*, s. 199—204; I.S. Lukasevych-Krutnyk, *Konkubinat...*, w: *Problemy...*, 2020, s. 33.

³⁵ W doktrynie prawa ukraińskiego słusznie krytycznie ocenia się brak doprecyzowania w tym zakresie, a także zgłaszane są obawy, że literalne rozumienie przepisu mogłoby *de facto* oznaczać usankcjonowanie poligamii. Zob. Yu.S. Chervonyi, *Simeine pravo Ukrainy*, Istyna, Kyiv, 2004; L. Shapoval, *Pravo na utrymannia u osib, yaki ne perebuvaiut u shliubi mizh soboiu*, w: *Shliubno-simeini vidnosyny: vyklyky kohodennia: zbirnyk tez dopovidei uchasnykiv kruhloho stolu (29 zhovtnia 2021 roku)*, red. V.O. Kucher, L'vDUVS, Lviv, 2021, s. 103—105; I.S. Lukasevych-Krutnyk, *Konkubinat...*, w: *Problemy...*, 2020, s. 41—42.

płacenia alimentów. W danym przypadku prawo do alimentów trwa przez trzy lata od dnia rozwiązania małżeństwa (zgodnie z art. 76 ust. 4 k.r. Ukrainy)³⁶. W judykaturze podkreśla się, że w omawianej sytuacji nie jest konieczne ustalenie faktu niezdolności do pracy uprawnionego byłego małżonka³⁷. Wymienione przesłanki powstania obowiązku alimentacyjnego po rozwiązaniu małżeństwa znajdują zastosowanie także w przypadku obowiązku alimentacyjnego względem byłego konkubenta (zgodnie z art. 91 ust. 1 w powiązaniu z art. 76 k.r. Ukrainy).

Oprócz tego k.r. Ukrainy (w art. 84 i 86) przewiduje, że uprawnionym do alimentów jest ten z małżonków, byłych małżonków lub konkubentów, z którym zamieszkuje ich wspólne dziecko, niezależnie od jego sytuacji majątkowej i zawodowej bądź zdolności do pracy, pod warunkiem, że drugi z małżonków/konkubentów ma możliwość zapewnienia wsparcia finansowego. W danym przypadku alimenty przysługują do momentu osiągnięcia przez dziecko wieku 3 lat, a jeżeli dziecko to jest niepełnosprawne fizycznie lub umysłowo — do osiągnięcia przez nie wieku 6 lat³⁸. Szczególną podstawą powstania obowiązku alimentacyjnego na rzecz małżonka albo konkubenta przewidzianą w prawie ukraińskim (art. 88 oraz art. 91 ust. 2 k.r. Ukrainy) jest sytuacja zamieszkania i opiekowania się przez małżonka albo konkubenta ich wspólnym dzieckiem niepełnosprawnym, które potrzebuje stałej opieki. W takiej sytuacji prawo do

³⁶ Zob. K.M. Hlyniana, *Osoblyvosti prava...*, s. 186.

³⁷ Zob. decyzja Sądu Apelacyjnego obwodu Dnieprowskiego z 15.02.2017 r. w sprawie № 202/6866/16, dostępna w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/64812452> [Dostęp: 29.07.2022 r.]; decyzja Sądu Apelacyjnego obwodu Zaporoskiego z 18.07.2012 r. w sprawie № 22-3937/12, dostępna w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/25429715> [Dostęp: 29.07.2022 r.]; uchwała Sądu Apelacyjnego obwodu Iwano-Frankowskiego z 5.07.2011 r. w sprawie № 22-ii-1001/2011, dostępna w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/16870704> [Dostęp: 29.07.2022 r.]; decyzja Sądu Apelacyjnego obwodu Ługańskiego z 22.11.2006 r. w sprawie № 22ii-3215/2006, dostępna w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/403472> [Dostęp: 29.07.2022 r.].

³⁸ Zob. postanowienie Sądu Najwyższego Ukrainy z 29.01.2018 r. w sprawie № 299/2357/17, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <http://reestr.court.gov.ua/Review/71941011> [Dostęp: 29.07.2022 r.]. Szerzej na temat problematyki wykonywania obowiązku alimentacyjnego względem małżonki lub byłej małżonki w okresie ciąży lub względem drugiego z małżonków lub byłych małżonków w sytuacji zamieszkania z ich wspólnym dzieckiem, zob. V.Yu. Yevko, *Pravo druzhyny na utrymania pid tsas vahitnosti ta v razi prozhyvannia z neiu dytyny u vitsi do trokh rokov*, „Pravo i bezpeka” 2021, nr 4 (83), s. 156—166. Autor słusznie zauważa, że przepis art. 84 ust. 1 k.r. Ukrainy przewiduje obowiązek małżonka łożenia na utrzymanie małżonki lub byłej małżonki w okresie ciąży, czyli dany obowiązek alimentacyjny nie zależy od ustalenia ojcostwa w stosunku do dziecka poczętego.

alimentów przysługuje opiekującemu się takim dzieckiem małżonkowi albo konkubentowi, niezależnie od ich sytuacji materialnej i zdolności do pracy, przez cały okres zamieszkania z dzieckiem niepełnosprawnym do momentu osiągnięcia przez nie pełnoletności, pod warunkiem, że możliwości zarobkowe i majątkowe drugiego małżonka/konkubenta pozwalają na zapewnienie wsparcia materialnego³⁹.

Wskazać także należy, że zgodnie z art. 84 ust. 1 i 4 k.r. Ukrainy małżonke lub byłej małżonce przysługuje prawo do alimentów w ciągu całego okresu ciąży, niezależnie od jej sytuacji majątkowej i zawodowej ani jej zdolności do pracy, pod warunkiem, że jej małżonek ma możliwość zapewnienia jej wsparcia finansowego. W tym kontekście zauważyć trzeba, że mimo iż reguły dotyczące alimentów między małżonkami mają co do zasady zastosowanie także do konkubentów, to omawiany rodzaj obowiązku alimentacyjnego nie przysługuje w stosunkach między konkubentami⁴⁰.

³⁹ Choć w przepisie 88 k.r. Ukrainy, regulującym obowiązek alimentacyjny na rzecz małżonka opiekującego się i zamieszkującego z ich wspólnym dzieckiem niepełnosprawnym, nie sprecyzowano, że obciążony nim jest również były małżonek, dany obowiązek wynika z wykładni tego przepisu w praktyce orzeczniczej sądów ukraińskich. Zob. postanowienie Sądu Apelacyjnego obwodu Czerkaskiego z 30.06.2021 r. w sprawie № 711/7479/20, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97958312> [Dostęp: 29.07.2022 r.]; postanowienie Sądu Apelacyjnego obwodu Dnieprowskiego z 28.05.2019 r. w sprawie № 185/9116/18, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82063828> [Dostęp: 29.07.2022 r.]; postanowienie Sądu Apelacyjnego obwodu Czernihowskiego z 1.12.2020 r. w sprawie № 739/842/20, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93203074> [Dostęp: 29.07.2022 r.]; postanowienie Sądu Apelacyjnego obwodu Mikołajewskiego z 26.11.2018 r. w sprawie № 487/3799/18, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78240338> [Dostęp: 29.07.2022 r.]. Z orzecznictwa sądów ukraińskich wynika, że przy zasądzeniu alimentów na rzecz tego z małżonków, który zamieszkuje z dzieckiem niepełnosprawnym, pod uwagę brać należy potencjalne możliwości zarobkowe zobowiązanego do alimentów małżonka, a nie jego faktyczne dochody. Zob. postanowienie Sądu Apelacyjnego obwodu Odeskiego z 9.11.2018 r. w sprawie № 500/4022/16, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77811762> [Dostęp: 29.07.2022 r.]; postanowienie Sądu Apelacyjnego obwodu Czernihowskiego z 10.06.2019 r. w sprawie № 750/12993/18, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82281717> [Dostęp: 29.07.2022 r.]; postanowienie Sądu Apelacyjnego obwodu Chmielnickiego z 14.03.2022 r. w sprawie № 675/925/21, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103670630> [Dostęp: 29.07.2022 r.].

⁴⁰ O problemach, które w praktyce powstają w związku ze stosowaniem omawianego rozwiązania prawnego, zob. V.Yu. Yevko, *Pravo družyny...*, s. 156—166. Tytułem porównania — na uwagę zasługuje przewidziany w prawie polskim obowiązek ojca

2.2.3. Obowiązek alimentacyjny w stosunkach między dalszymi krewnymi

Obowiązek alimentacyjny między dziadkami i wnukami

Do niniejszej kategorii osób wzajemnie uprawnionych i zobowiązanych do alimentów ustawodawca ukraiński zalicza dziadków i wnuków, rodzeństwo, powinowatych (jedynie w stosunkach między macochą/ojczymem i pasierbicą/pasierbem) oraz rodziny zastępcze i ich wychowanków.

Dziadkowie są zobowiązani do alimentów wobec swoich małoletnich wnuków do momentu osiągnięcia przez nie pełnoletności, pod warunkiem, że dziecko nie ma obojga lub jednego z rodziców (np. w przypadku śmierci rodzica lub uznania go za zmarłego według art. 46 k.c. Ukrainy, gdy rodzice nie zostawili majątku, z którego możliwe byłoby zaspokojenie należności z tytułu świadczeń alimentacyjnych na rzecz dziecka) albo jeżeli z ważnych powodów uzyskanie środków utrzymania od rodziców lub rodzica nie jest możliwe, a dziadkowie mogą dostarczać wnukom środki utrzymania i wychowania⁴¹. Podkreślenia wymaga, że jeżeli dziecko ma rodziców, którzy zostali pozbawieni wobec niego władzy rodzicielskiej (zgodnie z art. 164 ust. 3 k.r. Ukrainy), obowiązek ponoszenia kosztów utrzymania dziecka będzie nadal spoczywać na jego rodzicach, a zatem w takiej sytuacji obowiązek alimentacyjny dziadków nie powstaje.

Warto przy tym zauważyć, że prawo ukraińskie nie przewiduje obowiązku alimentacyjnego dziadków względem pełnoletnich wnuków kontynuujących naukę ani pełnoletnich niepełnosprawnych wnuków. W doktrynie wyrażono słuszny pogląd, że jeżeli jednak zachodziłyby szczególne okoliczności przemawiające za nałożeniem na dziadków obowiązku alimentacyjnego bez uszczerbku dla ich sytuacji finansowej, sąd, powołując się na przewidzianą w art. 10 k.r. Ukrainy analogię prawa w stosunkach rodzinnoprawnych, mógłby nałożyć na dziadków obowiązek płacenia alimentów na rzecz ich pełnoletnich wnuków kontynuujących naukę do osiągnięcia przez nie 23 lat⁴². Analiza orzecznictwa sądów ukraińskich pozwala stwierdzić, że sądy odmawiają przyznawania alimentów na pełnoletnich wnuków od ich dziadków, co uzasadniają brakiem przewidzenia tego obowiązku alimentacyjnego w k.r. Ukrainy⁴³.

---

pozamałżeńskiego dziecka zapewnienia środków utrzymania matce tego dziecka przez określony okres czasu (art. 141 i 142 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego).

⁴¹ Jak słusznie wskazuje się w literaturze przedmiotu, sąd w każdym konkretnym przypadku powinien oceniać wagę przyczyny stanowiącej ewentualną podstawę zwolnienia rodziców z obowiązku alimentacji. Zob. O.S. Volokhov, *Alimentni obowiazky...*, s. 420.

⁴² Zob. ibidem, s. 420—421.

⁴³ Zob. decyzja Ternińskiego Sądu Rejonowego w Krzywym Rogu z 18.02.2008 r. w sprawie № 2-401/2008, dostępna w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/6215066> [Dostęp:

Z kolei jak wskazuje przepis art. 266 k.r. Ukrainy, w określonych sytuacjach na pełnoletnich wnukach ciąży obowiązek alimentacji swoich dziadków, którzy potrzebują pomocy materialnej, pod warunkiem, że wnuki taką pomoc są w stanie im zapewnić. Ponieważ dziadkowie i wnuki są zobowiązani do alimentacji w drugiej kolejności, przy zasądzeniu alimentów sąd powinien ustalić, że uprawnieni do alimentów dziadkowie nie mają małżonka lub pełnoletnich dzieci, którzy byliby zobowiązani do alimentacji w pierwszej kolejności, lub że osoby te z ważnych powodów nie są w stanie uczynić zadość swemu obowiązkowi⁴⁴. W orzecznictwie sądów ukraińskich podkreśla się, że sam fakt niezdolności do pracy babci czy dziadka nie powoduje powstania obowiązku alimentacyjnego wnuków wobec ich dziadków, ponieważ takiej niezdolności do pracy powinna towarzyszyć potrzeba otrzymania pomocy materialnej, której uzasadnieniem jest otrzymywanie przez babcię lub dziadka dochodu poniżej przewidzianego prawem minimum egzystencji. Podkreśla się także, że przewidziane w przepisie art. 266 k.r. Ukrainy przesłanki powstania obowiązku alimentacyjnego wnuków wobec ich dziadków mają zaistnieć łącznie⁴⁵.

Obowiązek alimentacyjny rodzeństwa

Do zobowiązanych do alimentacji w drugiej kolejności prawo ukraińskie zalicza także rodzeństwo. W szczególności przepis art. 267 k.r. Ukrainy przewiduje dwa rodzaje obowiązku alimentacyjnego w stosunkach między rodzeństwem: 1) obowiązek alimentacyjny pełnoletniego brata /

29.07.2022 r.]; decyzja Perejasław-Chmielnickiego Sądu Rejonowego obwodu Kijowskiego z 26.09.2011 r. w sprawie № 2-595/2011, dostępna w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/21302851> [Dostęp: 29.07.2022 r.].

⁴⁴ Zob. O.S. Volokhov, *Alimentni obowiazky...*, s. 421.

⁴⁵ Zob. postanowienie Dniprowskiego Sądu Apelacyjnego z 28.02.2019 r. w sprawie № 214/5929/18, dostępne w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80177502> [Dostęp: 29.07.2022 r.]; uchwała Sądu Apelacyjnego obwodu Czerniowieckiego z 8.05.2013 r. w sprawie № 720/2-147/13, dostępna w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/31182757> [Dostęp: 25.07.2022 r.]; decyzja Zawodskiego Sądu Rejonowego w mieście Mikołajowie z 18.11.2016 r. w sprawie № 487/3756/16, dostępna w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/63006235> [Dostęp: 29.07.2022 r.]; decyzja Krasnogwardijskiego Sądu Rejonowego w mieście Dnieprze z 13.12.2018 r. № 204/5755/18, dostępna w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78581721> [Dostęp: 29.07.2022 r.]; decyzja Ternińskiego Sądu Rejonowego w Krzywym Rogu z 18.02.2008 r. w sprawie № 2-401/2008, dostępna w Jedynym Państwowym Rejestrze Orzeczeń Sądowych na stronie internetowej: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/6215066> [Dostęp: 29.07.2022 r.].

pełnoletniej siostry wobec swoich małoletnich brata/siostry; 2) obowiązek alimentacyjny pełnoletniego brata / pełnoletniej siostry wobec swoich pełnoletnich niepełnosprawnych brata/siostry. Przesłanki aktualizacji obowiązku alimentacyjnego względem małoletnich brata/siostry odpowiadają przesłankom aktualizacji obowiązku alimentacyjnego w stosunkach między dziadkami i wnukami. Inaczej ukształtowano przesłanki zaistnienia obowiązku alimentacyjnego na rzecz pełnoletniego niepełnosprawnego rodzeństwa, ponieważ zgodnie z art. 267 ust. 2 k.r. Ukrainy obowiązek ten powstaje tylko w sytuacji, gdy uprawnieni do alimentów siostra lub brat nie mają męża/żony, rodziców lub pełnoletnich dzieci, a ich rodzeństwo jest w stanie zapewnić im środki utrzymania. Przy tym, zgodnie z art. 267 ust. 2 k.r. Ukrainy, niemożność uzyskania środków utrzymania od męża/żony, rodziców lub pełnoletnich dzieci rodzeństwa nie stanowi podstawy powstania obowiązku alimentacyjnego w stosunkach między rodzeństwem⁴⁶. W myśl art. 272 ust. 1 k.r. Ukrainy przy ustalaniu wysokości świadczenia alimentacyjnego na rzecz dziadków, wnuków lub rodzeństwa sąd powinien uwzględniać sytuację materialną i rodzinną uprawnionego i zobowiązanego.

Obowiązek alimentacyjny powinowatych

Jak już wspomniano, do osób uprawnionych i zobowiązanych do alimentów w trzeciej kolejności ustawodawca ukraiński zalicza powinowatych (wyłącznie w relacjach między pasierbem lub pasierbicą a ojczymem lub macochą) oraz rodziców zastępczych i ich wychowanków, a obowiązek alimentacyjny powstający w stosunkach między tymi osobami ma charakter subsydiarny.

Specyfiką powstania obowiązku alimentacyjnego w relacjach między pasierbem lub pasierbicą a ojczymem lub macochą jest ustalenie faktu ich wspólnego zamieszkania w momencie powstania obowiązku alimentacyjnego. Przy tym w ustalonych przez sąd okolicznościach faktycznych macocha lub ojczym mogą być zwolnieni z obowiązku alimentacji swoich pasierba/pasierbicy lub obowiązek ten może zostać ograniczony czasowo. W szczególności dotyczy to sytuacji: 1) krótkotrwałości związku małżeńskiego macochy/ojczyma z rodzicem dziecka⁴⁷; 2) niegodnego zachowania

⁴⁶ Zob. O.S. Volokhov, *Alimentni oboviazky...*, s. 421.

⁴⁷ W k.r. Ukrainy brak określenia, który okres wspólnego pożycia małżeńskiego w tym celu należy uznawać za trwały lub krótkotrwały. Jednak w odniesieniu do obowiązku alimentacyjnego między macochą lub ojczymem a pasierbem lub pasierbicą przepis art. 270 k.r. Ukrainy przewiduje okres pięcioletniego łożenia na utrzymanie małoletnich pasierba lub pasierbicy jako jedną z przesłanek powstania obowiązku alimentacyjnego po stronie pasierba lub pasierbicy wobec macochy lub ojczyma. Z uwagi na powyższe w literaturze przedmiotu słusznie wskazuje się, że do celów przepisu art. 268 ust. 2 k.r. Ukrainy za przybliżone kryterium ustalenia trwałości lub krótkotrwałości

w małżeństwie rodzica dziecka w stosunku do macochy lub ojczyma (zgodnie z art. 268 ust. 2 k.r. Ukrainy)⁴⁸.

Obowiązek alimentacyjny pasierba lub pasierbicy względem macochy lub ojczyma, zgodnie z art. 270 k.r. Ukrainy, powstaje przy łącznym spełnieniu następujących przesłanek: 1) pasierb/pasierbica są pełnoletni; 2) macocha/ojczym są niezdolni do pracy; 3) macocha/ojczym potrzebują wsparcia materialnego; 4) pasierb/pasierbica są w stanie zapewnić im środki utrzymania; 5) w ciągu co najmniej pięcioletniego okresu wspólnego zamieszkania macocha/ojczym ponosili koszty utrzymania niepełnoletnich pasierba/pasierbicy. Jak słusznie zauważa się w literaturze przedmiotu, ten obowiązek powstaje niezależnie od tego, czy macocha/ojczym nadal wspólnie zamieszkują lub czy są w związku małżeńskim z rodzicem pasierba/pasierbicy⁴⁹. Jak już wyżej podkreślano i co wynika z przepisu art. 270 ust. 2 k.r. Ukrainy, obowiązek alimentacyjny pasierba/pasierbicy względem ich macochy/ojczyma powstaje dopiero w trzeciej kolejności, a mianowicie wtedy, gdy macocha lub ojczym nie mają małżonka, pełnoletnich dzieci lub rodzeństwa albo jeżeli z ważnych powodów uzyskanie od nich środków utrzymania jest niemożliwe.

Obowiązek alimentacyjny powinowatych w stosunkach między rodzicami zastępczymi i ich wychowankami

Jako uprawnionych i zobowiązanych do alimentacji w trzeciej kolejności prawo ukraińskie wskazuje także rodziców zastępczych i ich wychowanków (zgodnie z art. 269 i 271 k.r. Ukrainy). W szczególności rodzina, która przyjęła dziecko na wychowanie, ma obowiązek zapewnić mu utrzymanie, jeżeli dziecko to nie ma rodziców, babci, dziadka, pełnoletnich brata/siostry, pod warunkiem, że jest w stanie zapewnić dziecku pomoc materialną. W przypadku, gdy wychowanek zamieszkiwał z krewnymi lub innymi osobami jako jedna rodzina przez co najmniej pięcioletni okres przed osiągnięciem pełnoletności, jest on zobowiązany do wspierania tych osób, gdyby zostały one niezdolne do pracy i w niedostatku, pod warunkiem, że wychowanek może zapewnić pomoc materialną, a uprawnieni do niej rodzice zastępczy nie mają małżonka, pełnoletnich dzieci, brata/siostry (czyli osób zobowiązanych do alimentacji w pierwszej i drugiej kolejności) lub gdy osoby te z uzasadnionych powodów nie mogą zapewnić im środków utrzymania. Jak zasadnie podkreśla się w literaturze

---

należy przyjmować okres pięcioletni, z tym że w każdej konkretnej sytuacji będzie to przedmiotem oceny i rozstrzygnięcia przez sąd, z uwzględnieniem wszystkich okoliczności sprawy. Zob. O.S. Volokhov, *Alimentni obowiazky...*, s. 421—422.

⁴⁸ Zob. ibidem, s. 421.

⁴⁹ Zob. Z.V. Romovska, *Simeinyi kodeks...*, s. 388; O.S. Volokhov, *Alimentni obowiazky...*, s. 422.

przedmiotu, omawiany obowiązek alimentacyjny ma charakter subsidiarny i powstaje w ostatniej kolejności, gdy nie ma osób zobowiązanych do utrzymania dziecka według poprzednich kolejności, niezależnie od ich stanu zdrowia i sytuacji materialnej. Zatem jeżeli dziecko ma tylko ojca uznanego za niezdolnego do pracy lub tylko babcię, która nie jest w stanie zapewnić wnukowi środków utrzymania, to obowiązek alimentacyjny nie przechodzi na „faktycznego opiekuna”, który przyjął dziecko na wychowanie. Natomiast w sytuacji, gdy wychowanek nie ma rodziców ani dziadków, gdy np. po śmierci rodziców sąsiedzi przyjęliby dziecko na wychowanie do swojej rodziny, będą oni zobowiązani zapewnić dziecku utrzymanie⁵⁰.

3. Wskazanie prawa właściwego dla obowiązku alimentacyjnego

3.1. Wybór prawa właściwego

Współczesne prawo prywatne międzynarodowe charakteryzuje się tym, że coraz większą rolę w regulowaniu stosunków prywatnych z elementem obcym przypisuje się samym uczestnikom stosunków prawnych. Głównym celem tego procesu jest umożliwienie stronom wywierania wpływu na kształtowanie swojej sytuacji prawnej przez dokonanie wyboru prawa właściwego, które będzie miało zastosowanie dla uregulowania ich praw i obowiązków⁵¹. Tendencja ta dotyczy także spraw z zakresu prawa rodzinnego⁵².

Choć instytucja autonomii woli stron znana jest również prawu prywatnemu międzynarodowemu Ukrainy, jej zastosowanie ogranicza się co do zasady do spraw z zakresu prawa zobowiązaniowego⁵³ i nie obej-

⁵⁰ Zob. Z.V. Romovska, *Simeinyi kodeks...*, s. 387.

⁵¹ Zob. V. Kysil, *Autonomiia voli, pryntsyv tishnoho zviyazku ta vidsylannia v suchasnomu mizhnarodnomu pryvatnomu pravi*, w: *Suchasni problemy pryvatnoho prava: zb. nauk. pr., prysviach. 80-ii richnytsi z Dnia narodzh. Ya.M. Shevchenko*, RUTA, Kamianets-Podilskyi, 2012, s. 78.

⁵² Szczegółowo o tym, zob. A. Sapota, *Wybór prawa w międzynarodowym prawie rodzinnym*, C.H. Beck, Warszawa, 2016; P. Rodziewicz, *Autonomia woli stron w zakresie prawa właściwego dla zobowiązań alimentacyjnych w świetle Protokołu haskiego*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2011, nr 7, s. 13—19. Zob. także M. Czepelak, *Autonomia woli w prawie prywatnym międzynarodowym Unii Europejskiej*, Poltext, Warszawa, 2015.

⁵³ W doktrynie słusznie zauważa się, że w zawartych w ukraińskiej ustawie p.p.m. z 2005 r. normach kolizyjnych, które dopuszczają możliwość dokonania przez strony

muje spraw rodzinnych, z wyjątkiem dopuszczenia wyboru prawa dla małżeńskich stosunków majątkowych, mającego charakter wyboru ograniczonego do możliwości wyboru jednego spośród praw określonych w przepisie, a także dopuszczenia nieograniczonego wyboru prawa właściwego dla umowy małżeńskiej⁵⁴, zgodnie z przepisami artykułów 59 i 61 ukraińskiej ustawy o prawie prywatnym międzynarodowym z 23.06.2005 r. [dalej: ukraińska ustawa p.p.m.]⁵⁵. Podkreślić przy tym należy, że jak wynika z przepisu art. 5 ust. 1 niniejszej ustawy, dokonanie przez strony wyboru prawa właściwego jest dopuszczalne tylko w sytuacjach przewidzianych prawem, a zatem oznacza to brak umożliwienia stronom dokonania wyboru prawa dla zobowiązań alimentacyjnych⁵⁶. W tym kontekście na uwagę zasługuje przepis art. 5 ust. 6 omawianej ustawy, który wyraźnie stanowi, że wyboru prawa nie dokonuje się, jeżeli określony stosunek prawny nie zawiera elementu obcego.

3.2. Wskazanie prawa właściwego w braku wyboru prawa

W obecnym stanie prawnym dochodzenie roszczeń alimentacyjnych za granicą uległo znacznemu uproszczeniu i przyspieszeniu ze względu na obowiązywanie szeregu umów międzynarodowych w tym zakresie. W stosunku do Ukrainy obowiązują dwie konwencje o zasięgu globalnym, które regulują m.in. kwestie współpracy administracyjnej, mające ułatwić przekazywanie wniosków alimentacyjnych i ich procesowanie: konwencja o dochodzeniu roszczeń alimentacyjnych za granicą, sporządzona w Nowym Jorku dnia 20 czerwca 1956 r. [dalej: konwencja nowojorska z 1956 r.]⁵⁷, którą Ukraina stosuje od dnia 19 października 2006 r., oraz konwencja o międzynarodowym dochodzeniu alimentów na rzecz dzieci i innych

---

wyboru prawa właściwego, z reguły posługuje się w tym celu sformułowaniem „chyba że porozumienie stron stanowi inaczej”. Zob. V. Kysil, *Avtonomiia voli...*, w: *Suchasni problemy...*, 2012, s. 80.

⁵⁴ Zob. więcej: O.V. Rozhon, *Znachennia pryntsyphu avtonomii voli u shliubnomu dohovori*, „Aktualni problemy vitchyznianoj yurysprudentsii” 2018, nr 3, s. 242—245.

⁵⁵ Zob. ustawa Ukrainy „O prawie prywatnym międzynarodowym” (Закон України „Про міжнародне приватне право”) № 2709-IV z 23.06.2005 r., *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, 2005, № 32, st. 422.

⁵⁶ Warto zaznaczyć, że na poziomie regulacji o zasięgu globalnym możliwość dokonania przez strony wyboru prawa właściwego dla zobowiązania alimentacyjnego, choć i mającego charakter wyboru ograniczonego, po raz pierwszy przewidziano w protokole haskim o prawie właściwym dla zobowiązań alimentacyjnych z 30.11.2009 r., *Dz.Urz. UE L 331 z 16.12.2009*, s. 17—18. Zob. A. Juryk, *Alimenty w prawie...*, s. 219—220, 224.

⁵⁷ Zob. Konwencja o dochodzeniu roszczeń alimentacyjnych za granicą, sporządzona w Nowym Jorku dnia 20 czerwca 1956 r., *Dz.U.* 1961, nr 17, poz. 87.

członków rodziny, sporządzona w Hadze dnia 23 listopada 2007 r. [dalej: konwencja haska z 2007 r.]⁵⁸, która obowiązuje w stosunku do Ukrainy od dnia 1 listopada 2013 r. Konwencje te istotnie ułatwiają wierzycielowi alimentacyjnemu dochodzenie swoich roszczeń za granicą, zapewniając mu prawo do bezpłatnej pomocy prawnej i skuteczny dostęp do wymiaru sprawiedliwości oraz pozwalając na złożenie wniosku alimentacyjnego w państwie swojego miejsca zamieszkania za pośrednictwem specjalnie wyznaczonego do tych celów organu⁵⁹. Jednakże dotychczas Ukraina nie ratyfikowała żadnej z konwencji haskich regulujących kwestie prawa właściwego dla zobowiązań alimentacyjnych⁶⁰.

Kwestie kolizyjne stosunków prawnych z elementem zagranicznym, w tym stosunków alimentacyjnych, są regulowane przez obowiązujące Ukrainę konwencje i dwustronne umowy międzynarodowe dotyczące pomocy prawnej i stosunków prawnych w sprawach cywilnych (np. wielostronną konwencję mińską z 1993 r.⁶¹ oraz szereg umów dwustronnych) oraz ukraińską ustawę o prawie prywatnym międzynarodowym z 2005 r. [dalej: ukraińska ustawa p.p.m.]⁶². Zauważyć należy, że w większości zawartych przez Ukrainę umów dwustronnych dotyczących pomocy prawnej i stosunków prawnych w sprawach rodzinnych nie przewidziano odrębnego przepisu dotyczącego roszczeń alimentacyjnych (np. umowa między Ukrainą a Republiką Litewską o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych, rodzinnych i karnych z dnia 7 lipca 1993 r.⁶³,

---

⁵⁸ Zob. Konwencja o międzynarodowym dochodzeniu alimentów na rzecz dzieci i innych członków rodziny, sporządzona w Hadze dnia 23 listopada 2007 r., Dz.Urz. UE 2011 L 192.

⁵⁹ Zob. szerzej: A. Juryk, *Dochodzenie alimentów za granicą w dobie częstych nowelizacji międzynarodowego prawa prywatnego i postępowania cywilnego*, „Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego” 2014, vol. XII, s. 84—105.

⁶⁰ W dniu 21 marca 2016 r. Ukraina podpisała protokół haski o prawie właściwym dla zobowiązań alimentacyjnych z 23.11.2007 r., który na dzień dzisiejszy wciąż nie został przez nią ratyfikowany.

⁶¹ Zob. Konwencja o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych, rodzinnych i karnych, podpisana w Mińsku dnia 22 stycznia 1993 r., Ofitsiyni visnyk Ukrainy z 16.11.2005 — 2005 r., № 44, stor. 328, stattia 2824, kod akta 34196/2005. Zob. szerzej: M. Zeniv, *Próba ujednolicenia prawa prywatnego międzynarodowego w państwach Wspólnoty Niepodległych Państw na mocy porozumienia kijowskiego z 1992 roku, konwencji mińskiej z 1993 roku oraz konwencji kiszyniowskiej z 2002 roku*, „Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego” 2017, T. 20, s. 115—137.

⁶² Zob. Ustawa Ukrainy „O prawie prywatnym międzynarodowym” (Закон України „Про міжнародне приватне право”) № 2709-IV z 23.06.2005 r., Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 2005, № 32, st. 422.

⁶³ Zob. Umowa między Ukrainą a Republiką Litewską o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych, rodzinnych i karnych z dnia 7 lipca 1993 r.,

umowa między Ukrainą a Republiką Estońską o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych i karnych z dnia 15 lutego 1995 r.⁶⁴, umowa między Ukrainą a Republiką Gruzji o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych i karnych z dnia 9 stycznia 1995 r.⁶⁵, umowa między Ukrainą a Rumunią o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych z dnia 30 stycznia 2002 r.⁶⁶, umowa między Ukrainą a Socjalistyczną Republiką Wietnamu o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych i karnych z dnia 6 kwietnia 2000 r.⁶⁷, umowa między Ukrainą a Republiką Kuby o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych i karnych z dnia 27 marca 2003 r.⁶⁸). Ustalenie prawa właściwego dla alimentów odbywa się w nich w sposób pośredni, za pośrednictwem normy kolizyjnej wskazującej prawo właściwe dla stosunku prawnorodzinny (pokrewieństwo, małżeństwo, rozwód, przysposobienie), który stanowi podstawę obowiązku alimentacyjnego. Tytułem przykładu: prawo właściwe dla alimentów między byłymi małżonkami z reguły ustalane jest za pomocą łącznika używanego do wskazania prawa właściwego dla rozwodu.

Co do obowiązku alimentacyjnego w stosunkach między rodzicami i dziećmi, to w celu ustalenia prawa właściwego dla jego określenia, w szeregu wspomnianych wyżej umów dwustronnych przewidziano łącznik wspólnego miejsca zamieszkania rodziców i dzieci, a jako łącznik subsydiarny — łącznik obywatelstwa dziecka (np. art. 28 ust. 2 i 3 umowy dwustronnej między Ukrainą a Republiką Estońską z dnia 15 lutego 1995 r.; art. 28 ust. 2 i 3 umowy dwustronnej między Ukrainą a Republiką Litewską z dnia 7 lipca 1993 r.; art. 27 ust. 2 i 3 umowy dwustronnej między

---

Ofitsiinyi visnyk Ukrainy z 4.12.2006 — 2006 r., № 47, stor. 234, stattia 3170, kod akta 37920/2006.

⁶⁴ Zob. Umowa między Ukrainą a Republiką Estońską o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych i karnych z dnia 15 lutego 1995 r., Ofitsiinyi visnyk Ukrainy z 4.12.2006 — 2006 r., № 47, stor. 279, stattia 3173, kod akta 37909/2006.

⁶⁵ Zob. Umowa między Ukrainą a Republiką Gruzji o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych i karnych z dnia 9 stycznia 1995 r., Ofitsiinyi visnyk Ukrainy z 4.12.2006 — 2006 r., № 47, stor. 266, stattia 3172, kod akta 37890/2006.

⁶⁶ Zob. Umowa między Ukrainą a Rumunią o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych z dnia 30 stycznia 2002 r., Ofitsiinyi visnyk Ukrainy z 10.09.2007 — 2007 r., № 65, stor. 93, stattia 2533, kod akta 40844/2007.

⁶⁷ Zob. Umowa między Ukrainą a Socjalistyczną Republiką Wietnamu o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych i karnych z dnia 6 kwietnia 2000 r., Ofitsiinyi visnyk Ukrainy z 16.08.2006 — 2006 r., № 31, stor. 482, stattia 2283.

⁶⁸ Zob. Umowa między Ukrainą a Republiką Kuby o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych i karnych z dnia 27 marca 2003 r., Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 2004, № 15, st. 223.

Ukrainą a Republiką Łotewską z dnia 23 maja 1995 r.⁶⁹; art. 28 ust. 2 i 3 umowy dwustronnej między Ukrainą a Republiką Gruzji z dnia 9 stycznia 1995 r.; art. 27 ust. 1 i 2 umowy dwustronnej między Ukrainą a Socjalistyczną Republiką Wietnamu z dnia 6 kwietnia 2000 r.)⁷⁰. Warto zwrócić uwagę, że w umowie dwustronnej między Ukrainą a Rumunią z dnia 30 stycznia 2002 r. (art. 28) dla stosunków między rodzicami i dziećmi, w tym stosunków dotyczących obowiązku alimentacyjnego, jako właściwe w pierwszej kolejności przewidziano prawo państwa obywatelstwa dziecka, a jako właściwe subsydiarnie przewidziano prawo państwa zamieszkania dziecka, pod warunkiem, że jest ono korzystniejsze dla interesów dziecka⁷¹.

Szereg umów dwustronnych zawiera dwa odrębne przepisy kolizyjne dotyczące alimentów: jeden — wskazujący prawo właściwe dla roszczeń alimentacyjnych na rzecz dziecka, w którym posłużono się łącznikiem obywatelstwa dziecka, oraz drugi — wskazujący prawo właściwe dla pozostałych kategorii roszczeń alimentacyjnych, w którym użyto łącznika miejsca zamieszkania osoby dochodzącej alimentów (np. art. 28 i 29 umowy między Ukrainą a Rzeczpospolitą Polską o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych i karnych sporządzonej dnia 24 maja 1993 r.⁷² oraz art. 28 i 29 umowy między Ukrainą a Republiką Mołdawii o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych i karnych z dnia 13 grudnia 1993 r.⁷³). Natomiast w umowie między Ukrainą a Republiką Łotewską o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych, rodzinnych, pracowniczych i karnych z dnia 23 maja 1995 r. (art. 29) przewidziano normę kolizyjną, której zakres obejmuje wszystkie rodzaje roszczeń alimentacyjnych.

W sytuacji braku obowiązywania umowy międzynarodowej prawo właściwe dla stosunku prawnego z elementem obcym ustala się na podstawie ukraińskiej ustawy p.p.m. z 2005 r. Ustaleniu prawa właściwego dla zobowiązań alimentacyjnych w ustawie tej poświęcono postanowienia

---

⁶⁹ Zob. Umowa między Ukrainą a Republiką Łotewską o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych, rodzinnych, pracowniczych i karnych z dnia 23 maja 1995 r., *Ofitsiyni visnyk Ukrainy* z 4.12.2006 — 2006 r., № 47, stor. 292, stattia 3174, kod akta 37917/2006.

⁷⁰ Zob. Ye. Khanovych, *Pravove rehuliuвання alimentnykh zobov'iazan batkiv z utrymannia ditei u mizhnarodnykh vidnosynakh*, „Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i pravo” 2018, nr 5, s. 287.

⁷¹ Zob. ibidem.

⁷² Zob. Umowa między Ukrainą a Rzeczpospolitą Polską o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych i karnych sporządzona dnia 24 maja 1993 r., *Dz.U.* 1994, nr 96, poz. 465.

⁷³ Zob. Umowa między Ukrainą a Republiką Mołdawii o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych i karnych z dnia 13 grudnia 1993 r., *Ofitsiyni visnyk Ukrainy* z 4.12.2006 — 2006 r., № 47, stor. 247, stattia 3171, kod akta 37916/2006.

art. 66—68. W przepisie art. 67 tej ustawy, która w swoim tytule wskazuje na określenie prawa właściwego dla zobowiązań alimentacyjnych, zawarto odrębne zasady ustalenia prawa właściwego dla obowiązku alimentacyjnego rodziców względem ich dziecka oraz dla obowiązków alimentacyjnych wynikających z innych stosunków rodzinnych. W szczególności, w celu ustalenia prawa właściwego dla obowiązku alimentacyjnego, z wyjątkiem obowiązku alimentacyjnego rodziców względem dziecka, wykorzystano technikę trójstopniowego wskazania korygującego, z tym że na pierwszym miejscu kaskady łączników przewidziano łącznik miejsca zamieszkania osoby uprawnionej do alimentów, na drugim łącznik wspólnego prawa ojczystego uprawnionego i zobowiązanego do alimentów, a na trzecim miejscu wskazania korygującego znalazł się łącznik miejsca zamieszkania zobowiązanego do alimentacji. Natomiast w celu wskazania prawa właściwego dla obowiązku alimentacyjnego rodziców wobec dziecka w przepisie tym przewidziano odesłanie do art. 66 danej ustawy, regulującego prawa i obowiązki rodziców i dzieci, w którym wykorzystano technikę wskazania alternatywnego oraz przewidziano klauzulę ściślejszego związku. Wspomniany przepis art. 66 stanowi, że prawa i obowiązki rodziców i dzieci określa prawo ojczyste dziecka lub prawo ściśle związane z danym stosunkiem prawnym, pod warunkiem, że jest korzystniejsze dla dziecka⁷⁴. Dodać należy, że w odniesieniu do obowiązku alimentacyjnego względem krewnych i innych członków rodziny (z wyjątkiem obowiązku alimentacyjnego w stosunkach między rodzicami i dziećmi) przewidziano, że dłużnik może sprzeciwić się żądaniu wierzyciela, jeśli taki obowiązek alimentacyjny nie istnieje w prawie państwa miejsca zamieszkania dłużnika (zgodnie z art. 68 ukraińskiej ustawy p.p.m. z 2005 r.)⁷⁵.

3.3. Instytucja obejścia prawa i klauzula porządku publicznego w prawie prywatnym międzynarodowym Ukrainy

Przedstawienie zagadnienia ustalenia prawa właściwego nie byłoby kompletne bez omówienia kwestii obejścia prawa i klauzuli porządku publicznego. W ukraińskiej ustawie p.p.m. z 2005 r. unormowano zarówno instytucję autonomii woli, jak i instytucję obejścia prawa jako odrębne i niewyłączające się nawzajem instytucje prawne. W doktrynie ukraińskiej

⁷⁴ Zob. Ye. Khanowych, *Pravove rehulivannia...*, s. 287—288.

⁷⁵ Por. M. Zeniv, *Dochodzenie alimentów na rzecz dziecka w sytuacjach międzynarodowych na tle prawa ukraińskiego*, w: *Dobro pojemne jak krzywdą. Prawna ochrona dziecka. Deklaracje a rzeczywistość*, red. J. Mazurkiewicz, P. Mysiak, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław, 2017, s. 257.

istocie instytucji autonomii woli stron, polegającej na umożliwieniu stronom swobodnego wyboru dowolnego prawa, przeciwstawia się sytuację obejścia prawa, w której zachowanie stron mające na celu wybór prawa uznaje się za nieważne⁷⁶. Dotychczas w doktrynie ukraińskiej nie poświęcono wiele uwagi kwestii rozgraniczenia instytucji prawnych autonomii woli i obejścia prawa i nie wypracowano w tym zakresie uzgodnionego stanowiska. Pojęcie obejścia prawa trafnie wyjaśnia się jako świadome tworzenie przez przynajmniej jedną ze stron stosunku prawnego okoliczności mających doprowadzić do zastosowania prawa określonego państwa, które w najbardziej lojalny sposób określałoby pewny stan prawny, a zatem pozwalałoby na obejście niepożądanego właściwego systemu prawnego, w tym w szczególności, gdy przewiduje on normy imperatywne w tym zakresie. Na przykład w dziedzinie statusu osobistego obchodzenie prawa mogłoby się przejawiać w dążeniu do zawarcia lub rozwiązania małżeństwa, ustanowienia opieki lub kurateli, przeprowadzenia przysposobienia dziecka według pożądanego systemu prawnego, który przewidywałby w tym zakresie najmniej uciążliwe dla stron warunki⁷⁷. Ponadto w doktrynie słusznie się podnosi, że obejście prawa stanowi rodzaj nadużycia prawa, ponieważ polega ono na takim zachowaniu stron, które nie zostało uwzględnione przez ustawodawcę przy ustalaniu praw i obowiązków podmiotów stosunków prawnych, a jest celowym wykorzystaniem niedoskonałości prawa⁷⁸. Przy tym wyrażono także pogląd, zgodnie z którym zakaz obejścia prawa określa się jako pozostający w sprzeczności z zasadą autonomii woli, choć stwarza on dodatkowe mechanizmy ochronne⁷⁹.

Na uwagę zasługuje to, że przy analizowaniu instytucji obejścia prawa Wyższy Sąd Specjalistyczny Ukrainy do rozpatrywania spraw cywilnych i karnych nawiązał do jego związku z klauzulą porządku publicznego⁸⁰,

⁷⁶ Zob. N.V. Pohoretska, *Instytut obkhodu zakonu v mizhnarodnomu pryvatnomu pravi*, w: *Materialy III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Malynovski chytania»*, Vidavnictvo Nacional'nogo universitetu „Ostroz'ka akademiia”, Ostroh, 2014, s. 137.

⁷⁷ Zob. H.S. Fedyniak, L.S. Fedyniak, *Mizhnarodne pryvatne pravo*, Alerta, Kyiv, 2017, s. 93; N.V. Pohoretska, *Instytut obkhodu...*, w: *Materialy...*, s. 137.

⁷⁸ Zob. ibidem.

⁷⁹ Zob. ibidem.

⁸⁰ W doktrynie ukraińskiej podkreśla się, że na klauzulę porządku publicznego powołuje się dla wyłączenia zastosowania prawa obcego, choć wskazanego przez normę kolizyjną jako prawo właściwe, którego zastosowanie doprowadziłoby do skutków sprzecznych z ukraińskim porządkiem publicznym. Przy tym sprzeczność ta dotyczy skutków zastosowania prawa obcego, a nie faktu uregulowania określonej kwestii w poszczególnych systemach prawnych w odmienny sposób. Zob. A. Dovhert, *Mizhnarodne pryvatne pravo: naukovo-praktychnyi komentar zakonu*, Odisei, Kharkiv, 2008, s. 114; H.S. Fedyniak, L.S. Fedyniak, *Mizhnarodne pryvatne...*, s. 86. Zob. także pismo Wyższego Sądu Specjalistycznego Ukrainy do rozpatrywania spraw cywilnych i karnych „O praktyce rozpatrywania przez sądy spraw cywilnych z elementem zagranicznym” № 24-754/0/4-13

wskazując na konieczność powoływania się na nią w celu uniemożliwienia obejścia bezwzględnie obowiązujących norm ustawodawstwa ukraińskiego⁸¹.

4. Podsumowanie

Obowiązek alimentacyjny w doktrynie ukraińskiej określa się jako polegający na systematycznym dostarczaniu osobie uprawnionej środków utrzymania, a w razie potrzeby także środków wychowania, w celu zaspokojenia jej bieżących i podstawowych potrzeb.

Głównym źródłem regulacji materialnoprawnej obowiązku alimentacyjnego w prawie ukraińskim jest Kodeks rodzinny z 2002 r., w którym zakres oraz zasady przyznawania alimentów zostały uregulowane w przepisach art. 75—91, 180—206, 265—274. Przewidziano w nim trzy ogólne grupy uprawnionych i zobowiązanych do alimentacji: 1) małżonkowie i byli małżonkowie (w tym także konkubenci); 2) rodzice i dzieci; 3) inni krewni (dziadkowie/pradziadkowie i wnuki/prawnuki, rodzeństwo, macocha/ojczym i pasierbica/pasierb oraz wychowanek i rodzina zastępcza).

We współczesnym stanie prawnym i praktyce dochodzenie roszczeń alimentacyjnych uległo znacznemu ułatwieniu dzięki przystępowaniu państw do umów międzynarodowych. W szczególności istotne znaczenie dla osiągnięcia ujednoczenia na poziomie globalnym mają konwencje międzynarodowe wypracowane w ramach Haskiej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego oraz Organizacji Narodów Zjednoczonych. Częścią systemu prawnego Ukrainy są m.in. konwencja haska z 2007 r., dotycząca międzynarodowego dochodzenia alimentów na rzecz dzieci i innych członków rodziny, oraz konwencja nowojorska z 1956 r. o dochodzeniu roszczeń alimentacyjnych za granicą. Przy tym w odniesieniu do regulacji prawa kolizyjnego w Ukrainie brak obowiązywania umowy międzynarodowej o zasięgu globalnym, a zatem w tym zakresie istotne znaczenie mają nadal przepisy kolizyjne zawarte w umowach dwustronnych i mińskiej umowie wielostronnej z 1993 r. o zasięgu regionalnym oraz normy kolizyjne ukraińskiej ustawy o prawie prywatnym międzynarodowym z 2005 r.

---

z 16.05.2013 r. (Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ „Про практику розгляду судами цивільних справ з іноземним елементом”), dostępne na stronie internetowej: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v-754740-13#Text> [Dostęp: 30.07.2022 r.].

⁸¹ Zob. *ibidem*.

Bibliografia

- Afanasieva L.V., *Alimentni pravovidnosyny v Ukraini*, autoref. dys., Kharkiv, 2002.
- Akhmach H.M., *Dohovirnyi poriadok urehuliuwania alimentnych zoboviazan shchodo utrymania batkami svoich ditei: problemy i perspektyvy rozvytku*, „Aktualni problemy derzhavy i prava” 2008, nr 43.
- Chervonyi Yu.S., *Naukovo-praktychnyi komentar Simeinoho kodeksu Ukrainy*, Istyna, Kyiv, 2003.
- Chervonyi Yu.S., *Simeine pravo Ukrainy*, Istyna, Kyiv, 2004.
- Czepelak M., *Autonomia woli w prawie prywatnym międzynarodowym Unii Europejskiej*, Poltext, Warszawa, 2015.
- Diakovich M.M., *Simeine pravo*, Pravova Yednist, Kyiv, 2009.
- Dovhert A., *Mizhnarodne pryvatne pravo: naukovo-praktychnyi komentar zakonu*, Kharkiv, Charków, 2008.
- Fedyniak H.S., Fedyniak L.S., *Mizhnarodne pryvatne pravo*, Alerta, Kyiv, 2017.
- Hlyniana K.M., *Osoblyvosti prava na utrymania*, „Aktualni problemy derzhavy i prava” 2008, nr 43.
- Juryk A., *Alimenty w prawie prywatnym międzynarodowym*, LexisNexis, Warszawa, 2012.
- Juryk A., *Dochodzenie alimentów za granicą w dobie częstych nowelizacji międzynarodowego prawa prywatnego i postępowania cywilnego*, „Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego” 2014, vol. XII.
- Khanovych Ye., *Pravove rehuliuвання alimentnych zoboviazan batkiv z utrymannia ditei u mizhnarodnych vidnosynach*, „Pidpriumnytstvo, gospodarstvo i pravo” 2018, nr 5.
- Kysil V., *Autonomiia woli, pryntsyv tisnoho zviyazku ta vidsylannia v suchasnomu mizhnarodnomu pryvatnomu pravi*, w: *Suchasni problemy pryvatnoho prava: zb. nauk. pr., prysviach. 80-ii richnytsi z Dnia narodzh. Ya.M. Shevchenko*, RUTA, Kamianets-Podilskyi, 2012.
- Lukasevych-Krutnyk I.S., *Konkubinat yak pidstava vynyknennia simeinykh pravovidnosyn*, w: *Problemy suchasnoho simeinoho prava*, red. I.S. Lukasevych-Krutnyk, ZUNU, Ternopil, 2020.
- Niekrasova O., *Dohovirne rehuliuвання simeinykh vidnosyn*, „Pravo Ukrainy” 2013, nr 10.
- Novytska I., *Shliubnyi dohovir ta yoho osoblyvosti*, „Notariat dla vas” 2010, nr 7—8.
- Pohoretska N.V., *Instytut obkhodu zakonu v mizhnarodnomu pryvatnomu pravi*, w: *Materialy III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Malynovski chytania»*, Vidavnictvo Nacional'nogo universitetu „Ostroz'ka akademiya”, Ostroh, 2014.

- Rodziewicz P., *Autonomia woli stron w zakresie prawa właściwego dla zobowiązań alimentacyjnych w świetle Protokołu haskiego*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2011, nr 7.
- Romovska Z.V., *Simeinyi kodeks Ukrainy: naukowo-praktychnyi komentar*, In Yure, Kyiv, 2006.
- Romovska Z.V., *Ukrainske simeine pravo*, Pravova Yednist, Kyiv, 2009.
- Rozhon O.V., *Poriadok rozrachunku alimentiv na dytynu mizh batkami sudom*, „Mala entsyklopedia notariusia” 2016, nr 6 (90).
- Rozhon O.V., *Znachennia pryntsypu avtonomii voli u shliubnomu dohovori*, „Aktualni problemy vitchyznianoj yurysprudentsii” 2018, nr 3.
- Safonchyk O.I., *Deiaki pytania pravovoho rehuliuвання pravovidnosyn «faktychnoho podruzhzhia» shchodo vzaiemnoho utrymattia*, „Aktualni problemy derzhavy i prava” 2010, nr 53.
- Safonchyk O.I., *Deiaki pytania shchodo utrymattia podruzhzhia za zakonodavstvom Ukrainy*, „Aktualni problemy derzhavy i prava” 2008, nr 43.
- Sapota A., *Wybór prawa w międzynarodowym prawie rodzinnym*, C.H. Beck, Warszawa, 2016.
- Shapoval L., *Pravo na utrymattia u osib, yaki ne perebuvaiut u shliubi mizh soboiu*, w: *Shliubno-simeini vidnosyny: vyklyky kohodennia: zbirnyk tez dopovidei uchasnykiv kruhloho stolu (29 zhovtnia 2021 roku)*, red. V.O. Kucher, L'vDUVS, Lviv, 2021.
- Trufanova Yu.V., *Okremi vydy alimentnykh zoboviazan*, w: *Problemy suchasnogo simeinoho prava*, red. I.S. Lukasevych-Krutnyk, ZUNU, Ternopil, 2020.
- Volokhov O.S., *Alimentni oboviazky inshykh chleniv simi ta rodychiv*, „Derzhava i pravo” 2010, nr 47.
- Yevko V.Yu., *Naslidky ukhyleneia vid nadania koshtiv na utrymattia dytyny dytyny*, „Mala entsyklopedia notariusia” 2015, nr 5 (83).
- Yevko V.Yu., *Pravo druzhyny na utrymattia pid tsas vahitnosti ta v razi prozhyvania z neiu dytyny u vitsi do trokh rokov*, „Pravo i bezpeka” 2021, nr 4 (83).
- Zeniv M., *Dochodzenie alimentów na rzecz dziecka w sytuacjach międzynarodowych na tle prawa ukraińskiego*, w: *Dobro pojemne jak krzywda. Prawna ochrona dziecka. Deklaracje a rzeczywistość*, red. J. Mazurkiewicz, P. Mysiak, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław, 2017.
- Zeniv M., *Próba ujednoczenia prawa prywatnego międzynarodowego w państwach Wspólnoty Niepodległych Państw na mocy porozumienia kijowskiego z 1992 roku, konwencji mińskiej z 1993 roku oraz konwencji kiszyniowskiej z 2002 roku*, „Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego” 2017, T. 20.
- Zhylinkova I., *Zmist shliubnoho dohovoru: problemy zakonodavstva ta praktyku yoho zastosovania*, „Notariat dla vas” 2010, nr 9.
- Zilkovska L.M., *Deiaki pytania utrymattia dytyny u razi ii usynovlenia*, w: *Metodolohichni zasady vdoskonalenia tsyvilnoho protsesualnoho prava: materialy Mizhnarodnoi naukowo-praktychnoi konferentsii do 150-richchia vid dnia narodzhennia Ye.V. Vaskovskoho*, red. I.V. Andronov, N.V. Volkova, O.V. Sata-novska, Jurydychna Literatura, Odesa, 2016.